

Ne legyünk dogmatikusak?

A keresztény vallás történetének egyik sajátos, állandó jelensége az „őrző-védő” mentalitás, amely hitelvi önazonosságához, az eredetinek és közösnek tartott hithez kezdettől fogva ragaszkodik, azon nem hajlandó változtatni, sőt, harciasan védelmezi. Ez a mentalitás – torz megjelenési formái miatt – a kívülállók szemében mindig is ellenszenvesnek tűnt, ráadásul a mai korszellem miatt a hívők számára sem mindig világos, hogy van-e rá elfogadható indok. Ma senkire nem vet jó fényt, ha azt mondják rá, hogy a gondolkodásmódja „dogmatikus” vagy „túl dogmatikus”.

Tisztázásra vár tehát az a kérdés, hogy a kereszténység *elevé ilyen* volt-e, vagy csak ilyenné *vált*, és hogy tulajdonképpen mi áll a sok dogma, hitvallás, hitvita, eretnokség, szakadás, kiközösítés és kiátkozás mögött? A jelenség megértéséhez két dolgot kell tudatosítanunk magunkban:

- a keresztény hitnek és Jézus személyének a különlegességét,
- illetve azt a mindenkori környezetet, amelyben a keresztény hit megszólal.

1. A keresztény hit különlegességei

1. A kereszténység önértelmezése szerint *kinyilatkoztatott* vallás:
 - a) lényege nem olyasmi, amire bárki bárhol rájöhetne, hanem olyasmi, amit Isten üzen mindenkinek „odaátról”
 - b) az üzenet néhány elemére rá lehet érezni (Isten létezése, a világ teremtettsége, a lelkiismeret szava), de az üzenet nagyobbik része egyáltalán nem nyilvánvaló, hanem olyan feljegyzések, amelyeket szem- és fültanúk készítettek, méghozzá számunkra térben és időben távoli eseményekről.
2. A kinyilatkoztatás *történelmi* események sorában adatott:
 - a) üzenete a valós és ismert történelembe van ágyazva
 - b) a történetekben sok évszázados jövendölések teljeseztek be
 - c) az evangélium szempontjából legfontosabb események: Jézus születése, élete, halála, temetése, majd feltámadása és mennybemenetele, illetve visszatérésének ígérete.
3. Az események egy részének viszonylag kevés *szemtanúja* volt:
 - a) Jézus szavainak és tetteinek állandó tanúja volt a szűkebb és a bővebb tanítványi kör, illetve időnként százak, ezrek
 - b) Jézus feltámadásának nincs szemtanúja, de a Feltámadással annak idején több mint félezer ember találkozott személyesen.
4. A keresztény hit tárgya nem pusztán Isten, hanem *Jézus, a Krisztus* történelmi személye:
 - a) hinni egyrészt abban kell, amit maga Jézus tanított, ti. az Atyáról, a világról, az emberről és önmagáról
 - b) hinni másrészt abban kell, amit Jézus első tanítványai tanítottak Jézus lényéről és ennek jelentőségéről.
5. Jézus Krisztus szavainak, tetteinek és a vele történeteknek az egész emberiség számára döntő, azaz *kozmosz jelentősége* van.

2. Jézus személyének különlegességei

1. Nem csupán valóságos *ember* volt, hanem valóságos *Isten* is:
 - a) Isten évszázadokkal előre megjövendölte az érkezését
 - b) Jézus rendkívüli módon a szűz Máriában fogant meg, de teljesen normális életet élt, egy volt közülünk
 - c) Isten valóban tudja, mit jelent embernek lenni.

2. Nem csupán azért jött, hogy tanítson, hanem hogy *engesztelő áldozatul* adja életét az emberiségért:
 - a) az ember bűnös, Isten pedig igazságos, és az emberen számon kell kérnie a tetteit,
 - b) Isten azonban szereti az embert, nem akarja megbüntetni, ezért Jézusban emberré lett, aki ártatlanul, az emberiség helyett bűnhődve halt kínhalált a kereszten.
3. Nem csak meghalt, és eltemették, hanem *fel is támadt* a halálból:
 - a) bizonyítékai ellenére kortársai nem fogadták el annak, akinek mondta magát, ezért kellett meghalnia; halála minden kortárs számára egyértelműen valóságos halál volt
 - b) mégsem pusztán mások gonoszságának az áldozata volt: sorsát önként és tudatosan vállalta, mert a hatalmában állt az életét másokért letenni és felvenni, és mert tudta, hogy kortársai valójában nem tudják, mit tesznek
 - c) feltámadásának – mivel a sírban történt – nincsen szemtanúja, de a Feltámadással annak idején több mint félezer ember találkozott, az apostoli és a külső tanítványi kör egyaránt.
4. Nem csupán felment a mennybe, hanem Lelke által láthatatlanul *közöttünk van*, és *vissza fog térni* a földre:
 - a) él, és megszólítható, ma is a tanítványává lehet válni,
 - b) a vele való kapcsolat a történelmen is túl, mindörökké tart.
5. Nem csupán újra közöttünk lesz egy napon, hanem *élők és holtak bírója* lesz:
 - a) tőle várhatja az egyén és az egész emberiség a nagy, végső igazságtételt,
 - b) mindenki másra és önmagára nézve egyaránt.

3. Az üzenet és fogadtatása

Ha megpróbálunk *a nem keresztény kívülállók* fejével gondolkodni, könnyen beláthatjuk, hogy ez az üzenetsokor a keresztény hitről és Jézus személyéről egészen rendkívüli, egyáltalán nem magától értetődő, sőt, hihetetlen! Kétségkívül vannak benne általában vonzó elemek (pl. Isten személyessége, szeretete, az örök élet), de általában népszerűtlen témák is (pl. a bűn, a helyettes váltság, az ítélet).

Ezért az üzenet könnyen és nehezen hihető elemeinek aránya egyéni ízléstől függ. Akad olyan, akinek *semmi* sem tetszik belőle, de a többségnek inkább az jelent problémát, hogy az üzenetet csak így *egészben, összes elemével együtt* lehet elfogadni! Mit tesz tehát az, aki nem akarja az egészet elutasítani, mert egy részében szívesen hinne vagy már hisz is? *Válogat*. Kiválasztja a neki tetsző dolgokat, a többit igyekszik átértelmezni vagy elfelejteni vagy valamivel pótolni. Nos, pontosan ez minden „eretnység” (gör. *hairezisz*) lényege: a válogatás!

Mit tehet ilyenkor az egyház? *Őrzi és védi* az eredeti és teljes üzenetet, Isten kinyilatkoztatását. És bár ennek köszönheti a fennmaradását, problémái egy része is ennek a hozzáállásnak a *torzulásaiból* fakad.

4. Az üzenet kifejtése és tömörítése

Először is, az evangélium üzenete – sok más valláshoz képest – nem egyszerű, hanem igen *összetett*, egyes elemei csak *együtt* adják az eredeti, teljes és értelmes üzenetet. Ha ugyanis Jézus nem lett volna az, aki, akkor nem *mondhatta* volna mindazt, amit mondott, és nem *tehet*e volna mindazt, amit tett, és nem *történhet*t volna vele mindaz, ami történt; lénye, szavai, tettei és sorsa szerves egységet alkotnak.

Másodszor, éppen az üzenet összetettségéből fakad az a kettős igény, hogy egyfelől részletesen kifejtsek és magyarázzák (lásd apostoli levelek, prédikációk, kommentárok), másfelől lényegét tömören összefoglalják (lásd apostoli, zsinati hitvallások, tantételek).

4.1 Az egyház dogmái

A kereszténység tehát – sok más vallástól eltérően – hitelvi-tanbeli alapokon nyugvó, az alapokat tantételek („dogmák”), hitvallások („szimbólumok”) és rendelkezések („kánonok”) formájában őrző és átadó vallás.

- A görög *dogma* főnév a *dokein* = látszani, vélni, gondolni jelentésű igéből származik, főnévi jelentésköre: rendelet, határozat, a mindenki által kötelezőnek elfogadott vélemény, filozófiai alaptétel, isteni parancs.
- Az 1. sz-an Josephus Flavius és Philón az Ószövetséget nevezte így, szemben a görög filozófiával.

- Az Újszövetségben ritka kifejezés, vonatkozhat császári rendeletre (Lk 2:1, ApCsel 17:7), a mózesi törvényre (Ef 2:15; Kol 2:14), vagy az apostoli gyűlés kötelező érvényű határozatára, döntésére (ApCsel 16:4), amelyet az apostolok a Szentlélekkel *együtt* hoztak (15:28).
- A későbbi zsinatok tanításait is ilyen értelemben vett dogmának vették. A dogma a szentírási kinyilatkoztatásban fellelhető, valamelyik korszak értelmezésében kifejtett, formailag rögzített, visszavonhatatlan és kötelezően hinni való tanítás lett, szemben az ún. kánon („norma”) jogi fogalmával, amely nem hitbeli, hanem aktuális, szervezeti rendelkezés, és mint ilyen módosítható. A dogma a 18. századig leginkább a keresztény hit egészét jelentette, azóta szűkebb értelemben az ünnepélyesen kihirdetett tanításokat. A dogmák fontosságuk ellenére sem képviselik a legfőbb normát, az maradt a Szentírás.

Az egyház tantételei tehát a „dogmák”, rendszerezésükkel foglalkozik a „dogmatika”, kialakulásukkal pedig a „dogmatörténet”. A kereszténység tehát egyszerűen azért „dogmatikus” vallás, mert állandónak tekintett tanításon, azaz tantételeken alapul.

Létezik azonban rossz értelemben vett „dogmatizmus” is. Ez utóbbiról volt / van szó,

- amikor az egyház rossz pedagógiával adja tovább a tantételeket („Ne gondolkodj, csak hidd el!”)
- amikor másokra rá akarta kényszeríteni a tantételek elfogadását (lásd pl. inkvizíció),
- amikor olyasmint nevez dogmának (a kinyilatkoztatáson alapuló tantételnek), amely a Szentírásból nem vezethető le, vagy annak ellentmond.

Az ilyesmikre adott *reakcióként* jelent meg például a reformáció korának dogmatikai reformja, az eretnek csoportok dogmatikai *deformációi*, illetve a reneszánsz, a radikális reformáció, a felvilágosodás és a posztmodern szabadelvűinek *dogmaellenessége*.

4.2 A hit szimbólumai

A keresztény hit alapvető pontjait „a hit szimbólumai”, azaz a hitvallások foglalják össze tömören, és mivel a hit *alapjairól* van szó, hitvallás alatt itt és most elsősorban az első századok egyetemes zsinatainak hitvallásaira gondolunk (Nikaia, Konstantinápoly, Epheszosz, Khalkedón).

- A „hitvallásnak” fordított szó eredetije (gör. *szümbolon pizsteóosz*) azt jelenti: a hit „ismertetőjegye”, „hitelesítő jele”, tkp. az egyház „pecsétje”. A *szümbolon* ugyanis egy ketté tört pénzérme vagy cserép egyik darabja volt, amely a másikkal összeillesztve tulajdonosaik *azonosítására* szolgált; a részek összetartozása birtokosaik *összetartozását* bizonyította, ez pedig *kölcsönös bizalmat* tett lehetővé és szükségessé.

Az egyház ősi hitvallásai az *egy, szent, egyetemes és apostoli egyház* szimbólumai (azonosító jelei, ismertető jegyei, pecsétjei), és amelyik felekezet ezeket vallja, az kereszténynek tekinthető és tekintendő, amelyik azonban ezeket nem vallja, az nem tekinthető keresztény felekezetnek.

Az egyetemes hitvallások az ortodox egyházak számára gyakorlatilag *a tanítás* maradt, a katolikus egyház számára pedig a további nyugati zsinati tanítások *alapja* lett, akárcsak a későbbi protestáns felekezetek hitvallásai számára. A hitvallás (lat. *confessio*) mindig az egyház önazonosságának és egységének védelmét szolgálta.

Létezik azonban rossz értelemben vett „konfesszionizmus” is. Ez utóbbiról van szó,

- amikor a helyes hitvallás minden részletének *egyforma* fontosságot tulajdonítanak (így a felekezeti hitvallás elfogadása válik a közösségvállalás, sőt, az üdvözülés feltételévé)
- amikor az üdvösség feltétele a helyes *hitvallásba* vetett hit (a Krisztusba vetett élő hit helyett).

5. Az üzenet megőrzése és továbbadása

Az evangélium üzenete nem csak összetett és egységes, hanem *le is van zárva*. Isten teljes és végleges kinyilatkoztatása, amelyet hűségesen meg kell őrizni, és nemzedékről nemzedékre tovább kell adni.

Maga az Üzenet úgy formálódott meg, hogy *látták, hallották és megérintették* magát az Üzenőt.

Ezért először *szóban* hangzott el (beszélgetések, beszédek), és bizonyos időnek kellett eltelnie az *írással* rögzítésig (levelek, evangéliumok). Egyrészt azért, mert a Jézus által megígért és a Szentlélektől várt „teljes igazság” az apostoloknak nem hirtelen és egyszerre adatott, hanem apránként, évtizedek alatt, az egyház életének változatos történései közepette, tehát a történelem részeként, akár az Ószövetség. Másrészt azért, mert nekik is menet közben kellett felismerni, hogy az Üzenetet rögzíteni kell, hiszen előbb-utóbb minden szem-, fül- és kéztanú meghal, és egyre több eretnecség jelenik meg rájuk hivatkozva.

Az így keletkezett írással kéziratok voltak, és mint minden *kézírással kultúra*, az ókori egyház is a szövegek megőrzésére törekedett. Az ókori mércével kivételesen nagy mennyiségben készült másolatok így az eredeti és teljes üzenet megőrzését és átadását, azaz *hagyományozását* szolgálták, méghozzá sikeresen.

A kereszténység tehát lényegéből fakadóan hagyományörző, „tradicionalis” vagy „konzervatív” vallás is. Ez egyszerűen az egyház *fő feladatából* következik, ami a Krisztusban adatott kinyilatkoztatás megőrzése és továbbadása.

Létezik azonban rossz értelemben vett „tradicionalizmus” vagy „konzervativizmus” is. Ez utóbbiról van szó,

- amikor az egyház *nem válogat* kellő alaposítással hagyomány és hagyomány között (csak azt érdemes megőrizni és továbbadni, ami *valóban* a kinyilatkoztatásból fakad, azt őrzi és fejezi ki)
- amikor az egyház a változatlan tartalmat *változtatlan formában* akarja tovább adni, pedig az egyház sokféle és változó kultúrában él (csak mert bizonyos formák az egyikben természetesek, még nem feltétlenül „biblikusabbak” a többinél, és máshol idegenkedést kelthetnek; pl. a harmadik világban a viktoriánus missziók az evangélium részének tekintették az európai „civilizáltságot”).

6. Az üzenet védelme

Az evangélium üzenete a mindenkori hallgató vagy olvasó számára – világnézetétől, előítéleteitől és elvárásaitól függően – kérdéseket vet fel, magyarázatra szorul. Ez a tény a *hallgatóságot* és az üzenet *hirdetőjét* is mindig kihívás elé állítja. Ami a hallgatóságot illeti, az üzenetben mindenki találhat számára érthető vagy elképzelhetetlen, vonzó vagy botrányos elemeket.

6.1 A háromféle reakció

Ezért *mindig* az történik, hogy a hallgató vagy olvasó az üzenetet vagy elfogadja, vagy elveti, méghozzá vagy teljesen, vagy csak részben:

- akik az üzenetet *teljes egészében elfogadták*, azok lettek Krisztus tanítványai, a „keresztények”
- akik *teljesen elutasították*, azok maradtak más vallásúak vagy vallástalanok
- akik pedig *csak részben fogadták el*, de részben el is utasították, magukat mégis kereszténynek vallották, azok lettek – az egyház szemében – az „eretnekek”.

6.2 A hit őrei

Az üzenet ugyanis – már volt róla szó – először *szóban* hangzott el, és csak utána írták le, az egyház életének eseményei közepette. Az eseményekből pedig bizony az eretnekek is kivették a részüket! Tevékenységükkel szinte kikényszerítették, hogy az apostolok *írással* is rögzítsék a helyes tanítás részleteit.

Ezért az újszövetségi levelek jelentős része nem pusztán tanításokat közöl, vagy kérdésekre válaszol, hanem tévtanokat utasít el, és félreértéseket tisztáz, egyiket a másik után. Úgy tűnhet, hogy a tévhitek nélkül több újszövetségi irat sokkal rövidebb lenne, vagy meg sem született volna. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a tévtan *előbb* lett volna, mint a helyes tan, vagy hogy csak utólag dőlt volna el, *melyik* tanítás helyes. A szövegek elemzéséből látható, hogy tévtan mindig *utólagos* és felemás reakció volt az *előbb* már hirdetett, eredeti üzenetre, az apostoli hagyományra.

A szem-, fül- és kéztanú apostolok és közvetlen munkatársaik voltak a hit őrei (Fil 1:16 stb.), és amikor a hívők közt, belülről fakadó tévedésekkel vagy kívülről jövő tévtanokkal találkozottak, tollat ragadtak (Júd 3-4 stb.). Később ugyanezt tették az apostoli- és egyházatyák, a zsinatok stb.

A keresztény vallásnak tehát a lényegéhez tartozik az „örző-védő” mentalitás. Ezért egyrészt mindig is készen állt a védőbeszédre, az „apológiára”, másrészt rákényszerült a hitvédelem elvi alapjainak, gyakorlati módszertanának, történetének, irányzatainak tudatos feldolgozására, az „apologetika” művelésére. Ilyen volt a milió, amelyben született, és a mai napig ilyen milióban él.

Létezik azonban rossz értelemben vett „apológia”, rosszul művelt apologetika is. Ez utóbbiról van szó,

- amikor az egyház *nem úgy* védte a hitet, ahogy arra Jézus és apostolai példát adtak (lásd eretnek-égetések, erőszakos keresztelések stb.)
- amikor *nem azt* a hitet védte, amely egyszer s mindenkorra rá lett bízva (hanem pl. a Galilei-perben a ptolemaioszi világgépet).

7. Az üzenet védelmének tétje

A keresztény vallás alapja egy bizonyos üzenet. Az üzenet egyrészt *információkból* áll (valós adatok), másrészt ezeknek az információknak a *kapcsolatából* (helyes összefüggések). Ez az üzenet azonban nem csak informálni akar, hanem *formálni* is (pozitív hatások). Nem csak közöl bizonyos dolgokat, hanem Valakivel kapcsolatba akar hozni.

Ezért van az, hogy a „hit” bibliai fogalmának a jelentése több, mint bizonyos adatok igaz voltának elismerése (elhívés) és bizonyos összefüggések felismerése (felfogás). Az adatokra és összefüggésekre feltétlenül szükség van, de ezek *egy Személyről* szólnak, őhöz vezetnek, az őbelé vetett bizalomra és az őhöz való hűségre buzdítanak. A bibliai értelemben vett hit tehát *elhívés, bizalom és hűség* is. Ezt azért kell tisztáznunk, hogy láthassuk, pontosan mi is a sok hitvédelmi erőfeszítés tétje?

7.1 Ortodoxia

A keresztény hit tényleg „egyszer s mindenkorra” rá lett bízva a hívők közösségére, és amikor az egyház a tévtanítókkal szemben fellépett, ezt a hit, a helyes tan, az „ortodoxia” védelmezőjeként tette. Mit is jelent az ortodoxia szó?

- Az ortodoxia szó jelentésköre ez: *orthosz* = egyenes, helyes, igaz, *doxa* = vélemény, nézet, tantétel, hitigazság; hírnév, tisztesség, dicsőség.
- E jelentések egymással szerves összefüggésben állnak, hiszen a valakiről alkotott véleményünkből bizonyos hozzáállás, viszonyulás is fakad. Hogy számunkra *kicsoda* az Isten, és őt *milyennek* látjuk, az meghatározza a hozzá való viszonyulásunkat is, tudniillik azt, *ahogyan* rá gondolunk, ahogyan iránta érzünk, ahogyan róla beszélünk, ahogyan rá nézünk, és ahogyan őt megszólítjuk.

A „dogmatikai helyesség” tehát nem önmagáért való dolog, a tét végső soron a helyes imádat, ti. hogy

- a megfelelő *személyt* (és nem más),
- a megfelelő *módon* (ahogyan ő megengedte és lehetővé tette)
- a megfelelő *okból* (és nem más miatt) imádjuk.

A „dogmatikai tévedés” jelentősége mindennek a fordítottjaként az, hogy

- Isten helyett valaki *máshoz* fordulunk, vagy egy róla alkotott *hamis képhez* fordulunk, vagy egyáltalán *nem is* fordulunk hozzá,
- vagy *nem úgy* fordulunk hozzá, ahogyan azt ő lehetővé tette
- vagy *nem azért* imádjuk, aki ő valójában, és amit ő valójában tett, és tenni akar, hanem a saját hamis elképzeléseink miatt és hamis elvárásaink érdekében.

7.2 Ortodoxia és ortopraxis

A keresztény „ortodoxia” tehát a történelmi kinyilatkoztatás maradandó élményéhez való tudatos ragaszkodás. Egyfelől ugyanis maga a Szent jelent meg a profán világban, valaki *egészen más*. Másfelől olyan módon és olyan valakiként jelent meg, akihez nem lehet *akárhogyan* közeledni! Isten úgy ismerteti meg velünk önmagát, és őt megismerve mi emberek úgy imádhathjuk őt, ahogyan azt ő lehetővé tette – nem a mi ötleteink vagy elvárásaink szerint (lásd 3Móz, Jn 4:24). Ezért olyan fontos az Istenről szóló helyes *tanítás* és az ő *imádatának* helyes módja, az ortodoxia.

A „helyes imádat” természetesen nem merül ki a templomi vagy imaházi istentiszteleti mód milyenségében. Először is, az Újszövetség egyáltalán *nem írja elő* a keresztény liturgia módját, és amit *leír*, az minimális (ApCsel 2:42 – tanítás, ima, úrvacsora, közösség). Másodszor, Isten imádata nem olyasmi, ami pusztán a hét *egy* bizonyos napjára korlátozódik, hanem *mindennapi*, az egész életet átható dolog.

Harmadszor, Isten imádata nem pusztán az ima egyik fajtája, hanem olyan általános *viszonyulás* Istenhez, olyan istenkép, amelyből értékrend, tett, jellem és sors fakad (vö. Róm 12:1, 15:16, Zsid 13:15-16, Fil 2:17, 4:18, 1Pt 2:5). A magyar „hitélet” kifejezés jól kifejezi a hit és az élet, a dogmatika és az etika, illetve az „ortodoxia” (helyes tanítás) és „ortopraxis” (helyes hitgyakorlat) közötti szerves kapcsolatot.

Létezik azonban rossz értelemben vett „ortodoxia” is. Ez utóbbiról van szó,

- amikor az egyházban a helyes hit kimerül az *elvekhez és külsőségekhez* való ragaszkodásban, mert nem alkalmazzák a *gyakorlati* hitéletben (ún. formalizmus)
- amikor az egyházban a helyes hitet nem alkalmazzák a *változó* életkörülményekre (maradiság, kulturális beszűkültség)
- amikor az egyház a helyes hit a többi hívőtől való távolságtartás eszközévé válik (önigazultság).

Napjainkra az „eretnek” viszont szinte divatos fogalomná vált, és valami alternatívra, izgalmasra, érdekesre utal, miközben felnöttes szabadságot sugall.

7.3 A hitvédelem szenvedélyessége

Az elmúlt évezredek hitvédő írásainak szembetűnő sajátsága a *szenvedélyesség*, amely bizony gyakran indulatba is átcsapott. Ha meg akarjuk érteni a jelenség okát, emlékeznünk kell rá, hogy a kereszténység első három évszázada az újra meg újra fellángoló üldözésekről szólt. Az egyház mind a pogány környezettel, mind az eretnkségekkel szemben kiszolgáltatott helyzetben volt – védekezni csak szóban és írásban tudott. A hitvédők indulata mégsem a nagy véráldozat miatti emberi dühből fakadt. A vértanúk akkor is pontosan tudták, mit vállalnak, és nem sértődtek meg azon, hogy a világ Krisztussal együtt őket is elveti; önmagukat a hit „bajnokainak” tartották, akik a világ „arénájában” a pokoli fizikai szenvedéseket is legyőzik. A pogányokra azért nem lehetett haragudni, mert *tudatlanok* voltak, és csak az ember *fizikai testét* ölheték meg. A magukat kereszténynek kiadó tévtanítók azonban egyrészt *ismerték* az eredeti üzenetet, de azt eltorzították, *megtévesztve* hívőt és keresőt egyaránt, másrészt tévtanaikkal nem az emberek testét, hanem *hitéletük egészségét* vagy *lelkük üdvösségét* veszélyeztették. Ez pedig a későbbi tévtanítókra is igaz maradt.

Ez teszi *érthetővé és jogossá* a hitvédők szenvedélyességét – de csak addig, amíg *motivációjuk* az üdvösség útjának és a hitélet egészségének a védelme, indulatuk *tárgya* pedig a félrevezető tanítás, és nem az eltévedt ember. (Más kérdés, hogy maga az eltévedt nyitva hagyja-e a különbségtétel lehetőségét, vagy minden áron azonosul a tévtannal.)

7.4 A misztérium őrzése

Mint láttuk, a keresztény vallás üzenetének bizonyos elemei kérdéseket vetnek fel, magyarázatra szorulnak. Az egyháznak feladata pedig nem az üzenet kérdésekre süket, mechanikus átadása. Muszáj *érvelnie és magyaráznia*, és az üzenetet a mindenkor fogadó kultúra számára *újráfogalmaznia*. Mi jelenti a problémát?

Az, hogy az üzenet nagyrészt olyan titok, misztérium, amelyet egyfelől *muszáj*, másfelől *nem lehet* érthetőbbé tenni, teljesen kielégítően elmagyarázni! A Krisztusban adott kinyilatkoztatásban olyasmi történt, ami az emberi megértés és az emberi kifejezőképesség korlátait egyaránt meghaladja. Ezért amikor a hit hirdetői és védői nem veszik észre vagy tudomásul ezeket a határokat, akkor olyasmit is meg akarnak magyarázni, amit nem lehet, „magyarázatuk” azonban több problémát okoz, mint ahányat megszüntet. (Tipikus vitatémák: Jézus két természetének viszonya, kvázi Jézus pszichológiája; Krisztus jelenlétének hogyanja az úrvacsorában; az isteni kiválasztás és az ember döntési felelősségének viszonykérdései stb.). A keresztény evangelizáció és teológia egyik legnagyobb kihívása tehát az, hogy elmagyarázzon mindent, ami *elmagyarázható*, és ugyanakkor meghagyjon titoknak mindent, ami *titok*. Azt a pontot kell valahogy észrevenni, ahonnan az elme nem mehet tovább – de letérdelhet a misztérium előtt. A misztérium ugyanis nem „az, amit nem értünk”, hanem az, *amit egy életen át értünk meg*.

Az egyház újszövetségi tanúságtétele és ősi hitvallásai sem megmagyarázni akarják Isten lényét, hanem *körülhatárolni* azt a területet, amelyen belül a Bibliában megnyilatkozó Istennel találkozhatunk, őt olyannak láthatjuk, amilyen valójában, és őhozzá ennek megfelelően viszonyulhatunk. A keresztény dogma és hitvallás tehát valóban *kerítés* a lázadó teremtmény elméje számára, amely nem csupán mindent tudni akar, hanem közben mindent önmagához és apró világához mér. Az Isten szavára hagyatkozó lélek számára azonban a dogma és a hitvallás *a kapu*, amely a paradicsomra nyílik.